

BICK-HAR LAM, *Social support, well-being, and teacher development* [Wsparcie społeczne, dobrostan i rozwój nauczyciela], Wydawnictwo Springer Nature Singapore, 2019, ss. 312.

DOI: <http://doi.org/10.18290/rped21134.14>

Książka, autorstwa Bick-har Lamy z Uniwersytetu Edukacyjnego w Hong Kongu, zatytułowana *Wsparcie społeczne, dobrostan i rozwój nauczyciela*, pomimo że została wydana przed 2020 rokiem, stanowi niewątpliwie aktualne kompendium wiedzy na temat jakże ważnego, szczególnie w obliczu panującej na świecie pandemii, zagadnienia wsparcia społecznego. Zanim jednak zostanie ona poddana recenzji, aby lepiej zrozumieć istotę zagadnienia którego dotyczy, warto przypomnieć kilka istotnych faktów z historii badań nad wsparciem społecznym. Początek badań, których przedmiotem analiz było wsparcie społeczne, przypada na przełom XIX i XX wieku. Osobą, którą uznaje się za prekursora badań nad tą problematyką, był francuski socjolog – Émile Durkheim, który w 1897 roku opublikował w swojej książce, zatytułowanej „Samobójstwo. Studium z socjologii” (z jęz. franc. *Le suicide. Étude de sociologie*), wyniki swoich analiz badawczych dotyczących samobójstw¹. Durkheim udokumentował przypadki samobójstw w różnych grupach społecznych, na przykładzie których dowiódł, że różnice w zakresie natężenia tego zjawiska w poszczególnych zbiorowościach mogą być podyktowane zmianami zachodzącymi w strukturze sieci społecznej danej jednostki. W swoich badaniach zastosował on proste kryteria pomiaru integracji społecznej, do których zaliczył między innymi fakt bycia związanym z kimś poprzez małżeństwo, rodzicielstwo lub religijne zaangażowanie człowieka. Badania Durkheima stanowią jedną z pierwszych prób ustalenia związku między charakterystycznymi cechami, nieodłącznie występującymi w społeczeństwie a mierzalnymi zmianami w zakresie stanu zdrowia jednostki². Wkład Émila Durkheima w badania nad związkiem między wsparciem społecznym a dobrostanem jednostki jest niezaprzeczalny i – biorąc pod uwagę najnowsze opracowania naukowe poświęcone determinantom dobrostanu – nadal aktualny. Pomimo zapoczątkowania badań nad wsparciem społecznym przez Émila Durkheima, ich rodowód jest asocjowany również z ilościowym wzrostem badań, których autorami byli naukowcy, reprezentujący różne dyscypliny naukowe³. Wśród badań, uznawanych za fundament dzisiejszej wiedzy na temat wsparcia społecznego wymienić można te, których autorami byli badacze z zakresu psychologii rozwojowej (w tym między innymi brytyjski psychiatra i psychoanalityk John Bowlby –

---

¹ E. DURKHEIM, *Le suicide. Étude de sociologie*, Ancienne Librairie Germer Baillière Cte, Paris 1897.

² A. QUAN-HAASE, J.M. MCTARVISH, Social support, w: *Encyclopedia of social networks*, red. G.A. Barnett, Sage Publications, Thousand Oaks, California 2011, s. 793.

³ R.J. TURNER, J.B. TURNER, Social integration and support, w: *Handbook of the sociology of mental health*, red. C.S. Aneshensel, J.C. Phelan, Springer Science & Business Media, New York 1999, s. 301.

twórca teorii przywiązania), antropologii (reprezentowanej przez Johna Arundela Barnesę i Elizabeth Bott – twórców koncepcji „sieci społecznych” – z jęz. ang. *social networks* oraz Clyde’a Mitchella), socjologii (na czele z Claudem Fischerem, Edwardem Laumanem, Barrym Wellmanem oraz Peterem Marsdenem), a także epidemiologii społecznej (afiliowanej przez Johna Cassela oraz psychiatrę Sidneya Cobba)⁴.

Recenzowana książka stanowi zatem swoistą kontynuację wcześniejszych opracowań naukowych dotyczących wsparcia społecznego, których autorami byli między innymi wspomniani już naukowcy.

Przechodząc do recenzji samej książki warto zaznaczyć, że jej autorka starała się w niej spojrzeć na wsparcie społeczne przez pryzmat relacji nauczyciel–uczeń. Autorka książki – Bick-har Lam – jest profesorem nadzwyczajnym na Wydziale Programów Nauczania i Szkoleń Uniwersytetu Edukacyjnego w Hong Kongu oraz pracownikiem naukowym Centrum Przywództwa oraz Zmian w Regionie Azji i Pacyfiku. Zakres jej zainteresowań badawczych obejmuje przede wszystkim analizę nauczania w klasie, nauczycieli pełniących rolę ekspertów, wsparcie społeczne oraz programy stypendialne dla nauczycieli akademickich. Aktualnie Bick-har Lam realizuje projekt badawczy poświęcony wsparciu społecznemu w kontekście wyników uczniów w nauce oraz nowatorski projekt dotyczący partnerskiego uczenia się (z jęz. ang. *peer learning*). Ponadto Lam jest laureatką wielu prestiżowych nagród, w tym między innymi Best Paper Award, Excellence in Teaching Award, President’s Award for Outstanding Performance in Teaching oraz Inaugural UGC Teaching Award of Hong Kong⁵.

Głównym celem książki była dyseminacja wiedzy z zakresu wsparcia społecznego zarówno wśród badaczy, jak i samych nauczycieli, którą mogliby później wykorzystać w swoich badaniach, ale również w pracy z dziećmi w klasie, ze szczególnym uwzględnieniem efektów uczenia się oraz rozwoju zawodowego nauczycieli. Już we wstępie swojej książki autorka napisała, że istoty ludzkie „[...] czują się zadowolone wtedy, kiedy postrzegają swoje środowisko jako to, które ich wspiera; czują się kompetentne i nagradzane, kiedy angażują się w altruistyczne zachowania pomocowe”⁶. Jej zdaniem to właśnie środowisko szkolne w sposób najbardziej dobitny odzwierciedla specyfikę wsparcia społecznego. Pomimo relatywnie często wysuwanej tezy, że to właśnie w klasie nauczyciele wspierają swoich uczniów emocjonalnie, przyczyniając się tym samym do ich lepszych wyników w nauce, a zainteresowanie nauczycieli sprawami uczniów przynosi im satysfakcję i potęguje ich chęć do pracy, nie jest ona dostatecznie udokumentowana w literaturze przedmiotu. Dlatego emocjonalny wymiar pracy nauczyciela wzbudza wśród praktyków rosnące zainteresowanie. Z drugiej strony pojawiają się obawy, że emocjonalne zaangażowanie nauczycieli w pomoc uczniom ustępuje miejsca stawianym im wymogom

---

⁴ L.F. BERKMAN, T. GLASS, I. BRISSETTE, T.E. SEEMAN, From social integration to health: Durkheim in the new millennium, *Social Science and Medicine* (2000), 51, 6, s. 844.

⁵ Por. źródło: <https://repository.eduhk.hk/en/persons/bick-har-lam> (10.01.2020).

⁶ B. LAM, *Social support, well-being, and teacher development*, Springer Nature Singapore Pte Ltd., Singapore 2019, s. ix.

uzyskiwania przez nich coraz to lepszych wyników w nauce. Wymienione wyżej kwestie stanowiły główny powód, dla którego recenzowana książka została napisana. W swojej książce Lam starała się ustalić, czy oferowane uczniom wsparcie społeczne niesie ze sobą jakiegokolwiek korzyści zarówno dla nich samych, jak i dla nauczycieli, oraz na jakie formy wsparcia mogą oni liczyć.

W kwestii podziału treści, tworzących recenzowaną książkę, stanowi on odzwierciedlenie podjętego w niej tematu. Zawarte w książce treści zostały podzielone na siedem części, do których zaliczyć można wprowadzenie, część poświęconą wsparciu społecznemu, część dotyczącą zagadnienia dobrostanu, przystosowania oraz efektywnego udzielania wsparcia społecznego, część związaną z korelacją między wsparciem społecznym a wynikami uczniów w nauce oraz strategiami uczenia się, część odnoszącą się do zachowań pomocowych nauczycieli oraz zhumanizowanej klasy, charakteryzującej się produktywnym uczeniem się, część poświęconą korelacji między wsparciem społecznym a rozwojem zawodowym nauczycieli, a także część związaną z kreowaniem środowiska wspierającego uczenie się uczniów oraz rozwój zawodowy nauczycieli. W części stanowiącej wprowadzenie do omawianej problematyki autorka książki zdefiniowała zagadnienie wsparcia społecznego, a następnie ukazała jego związek z zawodem nauczyciela. W dalszej części wprowadzenia Lam przybliżyła kontekst współczesnych zagrożeń, związanych z funkcjonowaniem zarówno uczniów jak i nauczycieli, przywołując między innymi dane statystyczne, na podstawie których można zaobserwować niepokojący wzrost liczby samobójstw wśród uczniów. Dla przykładu pomiędzy wrześniem 2015 roku a kwietniem 2016 roku w samym tylko Hong Kongu odnotowano ponad 30 udanych prób samobójczych uczniów⁷. Zjawisko to autorka wyjaśniła, powołując się na teorię Émila Durkheima, który twierdził, że samobójstwo jest rezultatem braku integracji jednostki ze środowiskiem. W ostatnich dekadach odnotowano również ilościowy wzrost chorób psychicznych wśród nauczycieli. Powyższe zagrożenia asocjowane są z trudnymi warunkami pracy nauczycieli oraz wygórowanymi oczekiwaniami względem uczniów w zakresie ich wyników w nauce. Rozdział drugi recenzowanej książki umożliwia potencjalnemu czytelnikowi zapoznanie się z badaniami nad wsparciem społecznym z zakresu psychologii zdrowia. Ponadto poruszono w nim kwestię znaczenia wsparcia społecznego, wybranych podejść badawczych, a także wynikających z niego implikacji dla nauczania. W trzeciej części książki kontynuowany był wątek teoretycznych podstaw badań nad wsparciem społecznym, ze szczególnym uwzględnieniem takich kwestii, jak dobrostan psychiczny, czy psychologiczne przystosowanie się do zaistniałej sytuacji osób wymagających wsparcia. Przedstawiono w nim także kryteria, jakie należy spełnić, aby skutecznie udzielać wsparcia społecznego. Czwarta część książki odkrywa przed czytelnikami potencjał, jaki posiada wsparcie społeczne, mogące warunkować procesy nauczania i uczenia się. Zostały w niej również omówione przejawiane przez nauczycieli zachowania wspierające uczniów, inne źródła wsparcia społecznego występujące w klasie oraz związane z nimi osiągnięcia szkolne

---

⁷ Tamże, s. 4.

uczniów. W rozdziale piątym autorka książki zaprezentowała między innymi wyniki badań jakościowych, opartych na obserwacjach prowadzonych w klasie oraz wywiadach z czterema nauczycielami na temat preferowanych przez nich stylów nauczania. Ponadto przedstawiła ona wyniki badań ankietowych, przeprowadzonych wśród 144 uczniów, na temat ich motywacji do nauki w szkole średniej w Hong Kongu. Dzięki zrealizowanym badaniom stwierdzono, że podczas prowadzenia lekcji nauczyciele angażowali uczniów w dyskusje, zachęcające ich do metapoznawczego uczenia się. W szóstej części recenzowanej książki przedstawiono dowody uwiarygadniające tezę, że okazywane uczniom przez nauczycieli wsparcie społeczne może przyczynić się do rozwijania ich własnych strategii nauczania, umożliwiających im doświadczanie satysfakcji i spełnienia. W ostatnim rozdziale autorka książki dokonała podsumowania zawartych w niej treści, omawiając przyszłe kierunki i ograniczenia badawcze w zakresie wsparcia społecznego i jego znaczenia dla procesu kształcenia.

Reasumując przywołane w niniejszej recenzji informacje warto zaznaczyć, że książka autorstwa Bick-har Lamy stanowi bardzo ważne źródło wiedzy z zakresu wsparcia społecznego. Wyjątkowość tej książki polega na połączeniu zagadnienia wsparcia społecznego z wątkiem edukacyjnym, a dokładniej z relacją nauczyciel–uczeń. W obliczu trwającego od wielu miesięcy zdalnego nauczania zarówno uczniowie, jak i sami nauczyciele mogą potrzebować pomocy ze strony specjalistów. W takiej sytuacji bezcennym źródłem wiedzy z tego zakresu może się okazać właśnie recenzowana książka.

*Przemysław Eugeniusz Kaniok
Uniwersytet Opolski
e-mail: kaniokp@uni.opole.pl*